

Drie hoeraatjes voor de claimcultuur

Allard Hoogland*

Dit essay werd eind vorig jaar in iets andere vorm eerder gepubliceerd in het literair-culturele tijdschrift Hollands Maandblad, 2001-10, p. 4-11. De redactie denkt veel lezers een plezier te doen met deze herpublicatie.

**'I am not an ambulance-chaser.
I am usually there before the
ambulance.'**

(Melvin Belli)

Vorig jaar deed de landelijke deken uit de doeken hoe z'n vak verloedert door toedoen van een stel patzers. Het is niet onopgemerkt gebleven dat Marek Guensberg zich in *Trouw* van 14 april 2001 beklaagde over het gebrek aan stijl, het gebrek aan ingetogenheid, en het gebrek aan zelfdiscipline bij sommige advocaten. Hij vindt het ongepast dat advocaten flamboyant zijn, op de televisie verschijnen, of werken in een kantoor met een marmeren gang. Het woord 'topadvocaat' vervult hem met afschuw. Wie een horloge van het merk Rolex wil dragen of in een sportwagen van het merk Jaguar wil rijden, die moet geen advocaat worden. 'Een advocaat dient wijs en betrouwbaar te zijn, rust uit te stralen', aldus Guensberg.

Hoor ik dit soort opgeblazen apekool, dan ontgrendel ik in gedachten Melvin Belli's kanon.

Melvin Belli was een Amerikaanse topadvocaat. Zo beroemd was hij dat alle toeristenbussen in San Fransisco voor z'n kantoor stilstielden; de gidsen wezen dan op het dak waar een kanon stond. De landelijke deken zou aan Belli zoal geen hartkwaal, dan toch hyperventilatie hebben overgehouden. Belli was zeer flamboyant en hij straalde bepaald geen rust uit. Hij had veel stijl, maar die stijl zou, vrees ik, in de ogen van de deken geen genade hebben gevonden. Van ingetogenheid en zelfdiscipline had Belli weinig last.

Melvin Belli liet zich interviewen door *Playboy*, hij prees in advertenties Glenfiddich whisky aan, hij had z'n eigen praatprogramma op de televisie, z'n vier echtscheidingen vocht hij steeds op straat uit, hij was jurylid bij de Miss California verkiezingen, en hij liet callgirls hun rekeningen voor rechtsbijstand in natura betalen. In z'n autobiografie *My Life on Trial* vertelt Belli hoe hij in Alaska, om te vieren dat hij voor een clint in Anchorage 160.000 dollar had gewonnen, een vliegtuigje vol laadde met bier en wodka en naar een afgelegen dorpje vloog; alle Eskimo's binnen een straal van drie kilometer voerde hij dronken. Tijdens een congres in Miami van de American Bar Association liet Belli eens een zekere professor Julian O'Brien uit Harvard een lezing houden over belastingwetgeving; later bleek dat professor O'Brien in werkelijkheid z'n vriend en cliënt Mickey Cohen was, een voor belastingontduiking gepakte gangster.

Belli reed niet in een Jaguar, maar het is de vraag of dat de landelijke deken veel plezier zou hebben gedaan. In z'n goudkleurige Rolls Royce cabriolet liet Belli zich soms, vooral wanneer de kap naar beneden was, vergezellen door Elmer, het skelet dat hij in de rechtszaal gebruikte om letsel van cliënten aan te demonstreren. Telkens wanneer hij een rechtszaak had gewonnen klom Melvin Belli op het dak van *The Belli Building*, en schoot hij z'n kanon af.

* Allard Hoogland is ondernemer en publicist

In *Gimme Shelter*, de film over het beruchte concert uit 1969 van de Rolling Stones in Altamont, zie je Belli bezig de juridische zaken rond het concert te regelen. Je krijgt een blik op de inrichting van z'n kantoor, vol snuisterijen, dierenvellen en rood pluche; iemand zei eens dat het leek op een hoerenkast in een gold-rush stadje. Terwijl hij z'n whisky drinkende papegaai aanhaalt, typeert Belli de burgemeester van Altamont -die hij kennelijk nooit heeft ontmoet- als iemand die wil weten hoe vaak de inwoners van z'n dorp hun wc doortrekken. De Rolling Stones en hun managers zijn duidelijk onder de indruk.

De Stones waren niet z'n enige beroemde klanten. Hij pleitte onder anderen voor Lenny Bruce, Errol Flynn, Mae West, Mohammed Ali, Caryl Chessman, Lana Turner, en Tony Curtis. Grote faam behaalde Belli door Jack Ruby te verdedigen, de man die voor het oog van de wereld Lee Harvey Oswald doodschoot. Maar de meeste van Belli's clinten waren gewone mensen die door toedoen van anderen schade hadden geleden.

Soms koos iemand ervoor zich *niet* door Belli te laten vertegenwoordigen. Ik bijvoorbeeld. Toen Melvin Belli mij als klant probeerde te krijgen, sloeg ik z'n aanbod af. Om te voorkomen dat de landelijke deken rare dingen in z'n deftige hoofd haalt, wil ik er alvast op wijzen dat ik het aanbod van Belli niet afsloeg omdat hij flamboyant was en een goudkleurige Rolls Royce had. Het was eerder andersom: dat hij succesvol was, in een dure auto reed, en een grote mond had, dat vond ik eigenlijk wel prettig. Zo iemand had ik namelijk net nodig.

'Amerikaanse toestanden' is het tergende cliché dat steeds opduikt in de discussie over de claimcultuur. Het is een discussie die ernstig is geïnfecteerd met het virus der huichelaars. Neem dr. Bram Peper. In 1998 schreef hij, nog Minister van Binnenlandse Zaken, een essay. Hij noemde het *Op zoek naar samenhang en richting*, en als ik het goed heb begrepen ging het over de noodzaak van een collectieve doelstelling tot maatschappelijke sturing van de geëmancipeerde burger in de mondiale netwerksamenleving. Peper nam stelling tegen de juridisering, die volgens hem niet past in de culturele tradities en de gemeenschappelijke solidaire oriëntaties in ons land. 'Wij dienen de oprukkende claimcultuur op gepaste afstand te houden', zo schreef de geëngageerde socioloog.

Dat is wel stug. Zou Bram Peper nog wel eens aan die culturele tradities en solidaire oriëntaties hebben teruggedacht toen hij korte tijd later een regen van claims liet neerdalen op degenen die zo onhebbelijk waren geweest de bedragen op te tellen die hij als burgemeester van Rotterdam achterover had gedrukt?

Bram Peper is niet de enige huichelaar. Cabaretier Youp van 't Hek kan er ook wat van. Op het toneel maakt hij zich luidkeels vrolijk over inhalige stumpers die voor ieder ondervonden ongemak 'effe willen vangen'. Dat is wel kras. Ik vermoed dat Van 't Hek voor het gemak even vergat dat hij toen een roddelblad iets had geschreven dat hem niet aanstond, vijftigduizend gulden smartengeld vroeg. Het is de humorist kennelijk ook ontschoten dat toen hem eens een perskaart voor een voetbaltoernooi werd geweigerd, hij in kort geding een dwangsom van paar ton eiste.

En wat te denken van Otto Vos, lid van de Tweede Kamer voor de VVD. Vos hield in *NRC Handelsblad* een pleidooi voor terughoudendheid in het toekennen van schadevergoedingen door de overheid. Vreemd, want een paar weken later diende hij een motie in die de kring beoogde te vergroten van rechthebbenden op smartengeld.

De overheid huichelt mee. Officieel is het de bedoeling de juridisering tegen te gaan, maar bijna dagelijks staan wel ergens bestuursorganen voor de rechter om hun conflicten uit te vechten. De gemeente Hengelo eiste een dwangsom van honderd miljoen gulden tegen Rijkswaterstaat omdat die een weg te traag zou aanleggen. De Staat procedeert desnoods tien jaar om een bagatel. Minister Borst kondigde aan schadevergoeding van de sigarettenfabrikanten te eisen.

Sommige overheidsdienaren gaan zelfs prat op het aantal schadeclaims dat ze indienen. Zo glunderde korpschef P. van Zunderd van de politie in Midden Brabant over 'de voorttrekkersrol' die zijn korps vervult. Van Zunderd had in maar liefst 37 gevallen van geweld tegen politiemensen, schadevergoeding van de daders geëist en daarmee een bedrag van twintigduizend gulden binnengehaald.

Maar het meest huichelt de overheid door op allerlei gebied terug te treden en zich er vervolgens over te beklagen dat burgers voor hun eigen hachje dreigen te gaan zorgen. Als je van het onderwijs en de gezondheidszorg een rommeltje maakt moet je natuurlijk niet raar opkijken wanneer burgers rechtszaken beginnen om ervoor te zorgen dat ze toch aan hun trekken komen, hoewel ze dat nog nauwelijks doen. Wanneer de overheid de verzekeringen overlaat aan de burgers zelf, dan leidt dat uiteraard vanzelf tot claims en conflicten over die claims, hoewel hierna zal blijken dat het alleszins meevalt.

Wanneer de overheid grote delen van de strafrechtelijke handhaving links laat liggen, blijft burgers weinig anders over dan te proberen via het civiele recht nog enige genoegdoening te krijgen. Wie aangifte van een misdrijf wil doen krijgt aan de balie van het politiebureau steeds vaker te horen dat hij maar beter naar een advocaat kan gaan.

Voor alle duidelijkheid, ik gun iedereen de schadevergoeding waar hij recht op heeft. Natuurlijk moet de schade die agenten van politie is aangedaan worden vergoed. Rijkswaterstaat kan niet hard genoeg worden aangepakt. De sigarettenfabrikanten zijn ongetwijfeld schadelijkt. Youp van 't Hek heeft groot gelijk dat hij de roddelpers pakt waar het pijn doet (al lijkt een paar ton voor een niet verstrekte perskaart behoorlijk aan de prijs). Ik wens Bram Peper nog een heleboel schadeclaims toe. Maar is het niet raar dat als puntje bij paaltje komt de tegenstanders van een claimcultuur net zo hard naar de rechter lopen als wij, querulanten?

Ondanks de terugtrekkende overheid is er in Nederland van een claimcultuur geen sprake. Ik geef een voorbeeld. In het *Algemeen Dagblad* van 26 april 2001 luidde P.H. Cremers, adjunct-directeur van het Schadefonds Geweldsmisdrijven, de noodklok. Een van de ergste dingen die een ambtenaar kan overkomen hing hem boven het hoofd: Cremers dreigde geld over te houden. Omdat slechts een

op de tien slachtoffers die er voor in aanmerking komen een beroep doet op zijn fonds, had hij een nijpend tekort aan schadeclaims.

Maar Cremers wist wel een oplossing voor z'n probleem. Hij had, zo vertelde hij, er bij de Tweede-Kamercommissie van Justitie voor gepleit om niet alleen de slachtoffers zelf, maar nu ook hun nabestaanden recht te geven op smartengeld. 'Om het bedrag dat ermee gemoeid is, hoeft de politiek het niet te laten', legde de ambtenaar geruststellend uit. Het ging om 'hooguit een paar ton'. Cremers had de indruk dat z'n boodschap wel goed gevallen was bij de commissie. Hij vergiste zich niet. Hierboven zagen we al hoe commissielid Otto Vos hem op z'n wenken bediende door een motie in te dienen. Inmiddels heeft minister van justitie Korthals, hoewel die eens in de maand per interview tegen de claimcultuur ten strijde trekt, aangekondigd dat de motie tot wet wordt verwerkt.

Een werkgroep van het Ministerie van Justitie deed in 1999 verwoede pogingen om het bestaan van een claimcultuur aan te tonen, maar beet z'n tanden stuk. Duidelijk met tegenzin moest de werkgroep toegeven dat een ontwikkeling in de richting van een claimcultuur niet viel aan te tonen. De hoeveelheid rechtszaken nam niet toe, en het aantal claims op aansprakelijkheidsverzekeringen ook niet. Wel liep de hoogte van de schadeclaims op, en daarom was er volgens de werkgroep alle reden om ons zorgen te maken, want er zou een claimcultuur *kunnen* ontstaan. En als die claimcultuur zou ontstaan dan zou dat komen, zo was al op voorhand duidelijk, door 'vraagscheppend gedrag' van advocaten. De constatering in het rapport, dat de toename van het aantal rechtsbijstandverzekeringen in Nederland 'in ieder geval niet in strijd met een claimcultuur (is)', maakt duidelijk waar de werkgroep op uit was.

Gruwelverhalen over verzekeringsmaatschappij die claims jarenlang traineren, verschijnen ondertussen nog steeds regelmatig. Frits Abrahams berichtte in *NRC Handelsblad* over een vrouw wier neus door een verkeerde behandeling al driekwart door kanker was weggevreten, terwijl de verzekeraar gewiekt de andere kant op bleef kijken. Een dame uit Bergen op Zoom die door een ongeluk alles is kwijtgeraakt, is al acht jaar tegen haar verzekeraar aan het procederen. Iemand die gehandicapt raakte door een medische fout wordt in opdracht van verzekeraar MediRisk te Utrecht door bureau Assuraad uit Ermelo jaren aan het lijntje gehouden. Enzovoorts.

Amerikaanse toestanden? Ambtenaren van het Schadefonds Geweldsmisdrijven krijgen slapeloze nachten vanwege het geringe aantal claims op hun fonds. De gemeenteraad van Rotterdam diende geen claim in tegen ex-burgemeester Peper om de vierenzeftigduizend gulden gemeenschapsgeld terug te krijgen die Peper benutte om z'n familie over de wereld te laten vliegen. Een reclasingsmedewerker die in z'n eigen huis werd mishandeld door een clint, had geen recht op schadevergoeding door z'n werkgever, zei de Hoge Raad in 1999. Televisiepresentator Henk van Dorp besloot geen actie te ondernemen toen hij vrijwel voor het oog van de camera in elkaar werd geslagen. Verzekeringsmaatschappijen schakelen keiharde bureautjes in, en *de Volkskrant* betitelt letselschade-advocaten als aasgieren. Willem Oltmans probeerde de schade te verhalen hem door Joseph Luns en consorten aangedaan,

en iedereen keek hem met de nek aan. Maurits de Brauw, de ontgoochelde chirurg die ontslag nam vanwege de wachtlijsten, begrijpt niet dat patinten die op een wachtlijst staan niet vaker een juridische procedure beginnen.

De werkelijkheid is dat in Nederland een civiele rechtszaak soms wel tien jaar duurt. Daarom, en omdat de meeste mensen kleiner moeten gaan wonen om zich een goede advocaat te kunnen veroorloven, halen alleen gefortuneerde fanatici een betwiste schadevergoeding binnen. Het enige systeem dat daartegen een remedie biedt, *no cure no pay*, kan zich verheugen in de collectieve haat van alle halfgeleerde huichelaars.

De landelijke deken, ondertussen, vliegt niet de verzekeringsmaatschappijen naar de keel. Landelijke dekens komen altijd van de nette grote advocatenkantoren, en daar zijn de verzekeringsmaatschappijen nu juist klant. De landelijke deken zegt niet verontwaardigd dat het onzin is advocaten bij voorbaat de schuld te geven van een claimcultuur. De landelijke deken wijst er niet op dat die claimcultuur helemaal niet bestaat. Neen, de landelijke deken is alleen maar bang dat advocaten niet ingetogen genoeg opereren. Er is, zoveel is duidelijk, in Nederland een ernstig tekort aan Amerikaanse toestanden.

'How can this clown have such a national influence?', schreef *Life* in 1954 over Melvin Belli. Het tijdschrift kroonde hem met de eretitel *King of Torts*. Toen hij in 1977 Amsterdam aandeed om slachtoffers van de vliegcrash op Tenerife te ronselen, begrepen Daan Dijksman en Jos Schneider niet wat Belli zei toen hij zich op die eretitel beriep. Ze maakten er in hun interview in de *Haagse Post* 'King of Courts' van (Dijksman en Schneider noteerden, ongetwijfeld wel correct, dat Belli Robert MacNamara, die hem in het Amstel Hotel voor de voeten liep, uitmaakte voor 'that fucking MacNamara'). In *Trouw* werd *King of Torts* ooit misvertaald als: 'koning van de benadeling', wat dat ook voor koning zoude kunnen zijn. *King of Torts* betekent natuurlijk: Koning van de Onrechtmatige Daad.

Melvin Belli was een van degenen die in de VS de schaderechtspraak van wanprestatie naar onrechtmatige daad deed verschuiven. Tot ruwweg het midden van de 20e eeuw kreeg je eigenlijk alleen schadevergoeding wanneer je schade leed doordat iemand wanprestatie leverde. Om schadevergoeding uit onrechtmatige daad te krijgen kon je vaak niet rechtstreeks procederen tegen degene die jou schade had berokkend, maar moest je meestal tegen de advocaten van z'n verzekeringsmaatschappij opboksen. Melvin Belli hield aan het begin van z'n loopbaan een gezonde haat tegen verzekeraars over, die hij tot z'n dood bleef koesteren.

Door de toenemende massaproductie kwam er behoefte aan een andere regeling van de aansprakelijkheid. Als je een flesje cola kocht dat ontplofte en je raakte daardoor een hand kwijt -zoals een cliënt van Belli in 1944 overkwam- dan je leed je natuurlijk schade. Wilde je die schade vergoed krijgen, dan bood de koopovereenkomst die je met de drugstore om de hoek sloot toen je daar het flesje kocht, weinig uitkomst. Vaak heeft de winkelier niet voldoende middelen om jouw schade te vergoeden, en bovendien: was het wel de schuld van die winkelier dat het flesje ontplofte?

Lange tijd gold dat je zonder kontrakt met de fabrikant je schade niet op hem kon verhalen. Toen in de jurisprudentie de aansprakelijkheid begon op te schuiven in de richting van de fabrikant, kwam er een periode dat je moest bewijzen dat hem nalatigheid te verwijten viel bij het vervaardigen van z'n product.

Advocaten als Melvin Belli slaagden erin om die aansprakelijkheid op te rekken tot een soort absolute productaansprakelijkheid. Het was niet meer nodig aan te tonen hoe en waarom de fabrikant nalatig was geweest, het werd voldoende te bewijzen dat gebruik van zijn product de schadelijke gevolgen had gehad. Flesjes cola horen niet te onpuffen. Doen ze dat wel en leidt iemand daardoor schade, dan is dat automatisch een onrechtmatige daad van de bottelaar, die daarmee schadelijkt wordt jegens de getroffen.

Het bedrijfsleven liet zich niet willoos in een hoek drukken, maar vocht terug. De president van de farmaceutische gigant Eli Lilly zette de toon. Hij beweerde nadat Belli een grote zaak tegen een andere farmaceut had gewonnen, dat door die uitspraak de ontwikkeling van nieuwe medicijnen onmogelijk werd. (Voor wie vreest dat z'n apotheek droog komt te staan: dat zei die president van Eli Lilly in 1958).

Amerikaanse bedrijven begonnen een propaganda-campagne tegen schadeclaims die bijzonder succesvol was. Een wirwar van organisaties (American Tort Reform Association, Product Liability Coordinating Committee, Civil Justice Reform Group, Americans for Lawsuit Reform, en vele andere) werd door het bedrijfsleven gefinancierd. Ze slaagden er in om het beeld van de civiele rechtspraak in de Verenigde Staten grondig te vertekenen.

Vrijwel iedereen gelooft inmiddels dat ondernemingen in de Verenigde Staten een machteloze prooi zijn voor hebzuchtige burgers die met behulp van gewetenloze advocaten belachelijke claims indienen die vervolgens door overgevoelige jury's worden toegewezen. Ook zij die bedrijven op vrijwel alle gebieden een duivelse macht toedichten, denken dat Amerikaanse ondernemingen op het terrein van de aansprakelijkheid te beklagen zijn. Ik vermoed dat velen niet weten dat ze zich in het gezelschap bevinden van rechtse rakkers als Newt Gingrich en George W. Bush. *Tort reform* was een van de pijlers van de verkiezingscampagne van Bush voor het gouverneurschap van Texas.

Ook de reeds genoemde Werkgroep Claimcultuur van het ministerie van justitie in Den Haag is er ingetuind. In de VS zouden, aldus de werkgroep, 'buitensporig veel producten' van de markt zijn gehaald, zouden producten veel te duur zijn geworden omdat aansprakelijkheidsverzekeringen 'een groot en buitensporig deel' van de prijs is gaan uitmaken, en is uit angst voor schadeclaims de ontwikkeling van nieuwe producten 'sterk afgeremd'.

Het is interessant dat het mogelijk bleek om in de Werkgroep Claimcultuur zeven mensen te benoemen van wie kennelijk niemand ooit een Amerikaanse supermarkt bezocht. Was een van de leden van de Werkgroep Claimcultuur *wel* in een Amerikaanse supermarkt geweest dan zou hij zich, mogen we aannemen, tussen de uitpuilende schappen met scherpgeprijsde artikelen hebben afgevraagd hoe dat nu toch zat met al die producten die door toedoen

van vraagscheppende advocaten van de markt moesten worden gehaald, veel te duur werden, of niet konden worden ontwikkeld.

Saillant is het geval van de ladder. In het rapport beweert de Werkgroep Claimcultuur dat een ladder in de Verenigde Staten twintig procent goedkoper zou zijn wanneer de fabrikant zich niet tegen productaansprakelijkheid zou hoeven te verzekeren. De werkgroep noemt het 'een willekeurig voorbeeld' uit de literatuur. Maar een willekeurig voorbeeld is het niet. Die ladder duikt op in alle publikaties en op alle websites van de door het bedrijfsleven gefinancierde *tort reform lobby*. Die ladder heeft bijna mythische proporties gekregen.

De werkelijkheid is dat de kosten van verzekeringen tegen produkt aansprakelijkheid in de VS slechts 0,2 procent uitmaken van de prijs die de consument voor een produkt betaalt. De Amerikaanse consument haalt daarmee een goed functionerend systeem van controle en correctie in huis, zonder massa's ambtenaren die de ontwikkelingen in de techniek en op de markt toch niet kunnen bijhouden, of die te beroerd (of te corrupt) zijn de regels te handhaven.

Het is frappant dat zij die zich opwinden over Amerikaanse toestanden altijd aankomen met verhalen over geldverslindende en maatschappij-ontwrichtende schadevergoedingen die consumenten van bedrijven eisen. Nooit hoor je iemand over de rampzalige gevolgen die claims tussen bedrijven onderling zouden hebben, terwijl daarin veel meer geld omgaat. Ik heb bijvoorbeeld nog niemand horen kreunen over de zaak die zich nu ontrolt tussen Ford en Firestone, en die zal over miljarden dollars gaan.

Zij die zich opwinden over Amerikaanse toestanden, wijzen steeds op twee verschijnselen. Ten eerste, zeggen ze, leiden *punitive damages* in de VS tot buitensporige schadevergoedingen, en ten tweede leidt volgens hen het systeem van *no cure no pay* tot onnodige en belachelijke claims.

Eerst de *punitive damages*. Uit onderzoek blijkt dat boeteschades slechts zeer sporadisch worden uitgesproken. Op het terrein van de produkt aansprakelijkheid bijvoorbeeld wordt in de VS gemiddeld minder dan dertien keer per jaar een boeteschade opgelegd. Dat is helemaal niks. Zou ook in Nederland een systeem van *punitive damages* worden ingesteld en zouden zich hier vervolgens net zo weinig Amerikaanse toestanden voordoen als in de Verenigde Staten zelf, dan zou nog niet één boeteschade per jaar worden uitgesproken.

In het interessante boek *No Contest, Corporate Lawyers and the Perversion of Justice in America* (1996) van Ralph Nader en Wesley J. Smith, staat te lezen dat *punitive damages* eigenlijk altijd terecht worden opgelegd: in 70 procent van de gevallen is sprake van een bij het bedrijf bekend risico waarvoor het niet waarschuwde, in 12 procent was bewust onvoldoende getest, in 7 procent werden bewust veiligheidseisen overschreden, en in 5 procent was er domweg fraude.

Een beroemde casus van *punitive damages* is de mevrouw die zich had gebrand aan koffie van McDonald's en miljoenen kreeg toegewezen. Wie over dit geval nooit in misprijzende zin heeft

horen praten op verjaardagsvisites, die moet nodig naar de oorarts. Het is al jaren een van de favoriete spookverhalen van de *tort reform lobby*. De punitive damages die hier werden opgelegd waren echter volkomen op hun plaats.

McDonald's serveerde z'n koffie op bijna 90 graden Celcius, veel warmer dan andere restaurants, en de isolerende kunststof beker zorgde ervoor dat de klant niet in de gaten had hoe gloeiend heet de koffie was. Vooral koffie die aan het drive-in loket werd afgehaald was gevaarlijk, want als de beker omviel kon de klant vanwege z'n veiligheidsgordels geen kant uit.

Het bedrijf had in de loop der jaren al honderden claims voor brandwonden, waaronder zeer ernstige, afgekocht toen de zaak van deze mevrouw voor de rechter kwam. McDonald's probeerde de brandwonden af te doen als statistisch onbeduidend. Dat viel niet in goede aarde bij de jury. Toen de juryleden bovendien hoorden dat de verantwoordelijke man bij de hamburgerketen al jaren wist van de afschuwelijke verwondingen maar niets had ondernomen, legden ze een boeteschade op van 2,7 miljoen dollar. Dat is precies waar punitive damages voor bedoeld zijn. Het bedrag werd door de rechter overigens teruggebracht tot 480.000 dollar. McDonald's ging niet in hoger beroep, maar schikte. Het serveert z'n koffie nu op normale temperatuur.

Het *no cure no pay* systeem functioneert al even voortreffelijk als de punitive damages. Het stelt mensen met weinig geld toch in staat hun recht te halen. Het systeem zeft bovendien kansloze zaken en pietluttigheden uit, omdat advocaten alleen die claims opnemen die een goede kans van slagen hebben.

Wie iets wil begrijpen van de de juridische werkelijkheid doet er goed aan eerst kijken naar de juridische cultuur die daarachter zit, en naar de sociale werkelijkheid waaruit die juridische cultuur op zijn beurt is voortgekomen. Pas daarna heeft het zin je af te vragen hoe de rechtssubjecten die juridische werkelijkheid invullen. Dat is het thema van Lawrence M. Friedman's voortreffelijke boek *Total Justice* uit 1985.

Friedman constateert dat mensen in een moderne samenleving sterk afhankelijk zijn van vreemden, maar geen zin hebben zich met huid en haar aan die vreemden uit te leveren. Een secretaresse uit Phoenix, Arizona, wil er van op aan kunnen dat de piloot van de DC-10 waarin ze vliegt z'n werk goed doet, en vertrouwt daarvoor op de wet. De moderne juridische cultuur heeft twee hoofdkenmerken, zegt Friedman: de algemene verwachting van rechtvaardigheid, en de algemene verwachting van schadeloosstelling van buiten eigen schuld geleden schade. Friedman toont verder aan dat de veronderstelde *litigation explosion* ook in de VS niet door de feiten wordt ondersteunt.

Friedman's realisme is verfrissend. Wie meer wil weten over Amerikaanse toestanden moet zijn boek lezen, en niet bijvoorbeeld het pas verschenen *The Collapse of the Common Good, How America's Lawsuit Culture Undermines Our Freedom* door Philip K. Howard, waarvan de redelijke toon niet kan verhullen dat het een flutboek is.

Massaproductie en massa-marketing hebben nu eenmaal een tegenwicht nodig. Het tegenwicht is ontstaan in de vorm van schadevergoedingen die de individuele kopers van producten krijgen toegewezen wanneer er iets mis is gebeëen. De enige manier waarop dat mechanisme effectief kon zijn, is door die schadevergoedingen op de voorpagina van de krant te krijgen. Alleen voldoende publiciteit kan grote bedrijven dwingen hun beleid aan te passen.

Zevenhonderd in stilte geschikte brandwonden-schades hadden de koffie bij McDonald's geen graad in temperatuur doen zakken, door één boeteschade van een paar miljoen lukte het wel. Niet omdat McDonald's van dat bedrag wakker kon liggen (het bedrijf maakte in het jaar dat dit speelde een miljard dollar winst), maar omdat het geen zin had in de negatieve publiciteit. Negatieve publiciteit tast immers het hart van de massa-marketing machine aan, de merknaam.

Schadevergoedingen moeten in de miljoenen lopen, alleen dan halen ze de voorpagina.

Z'n befaamde belofte dat hij eerder dan de ziekenauto op de plaats des onheils arriveert, loste Melvin Belli niet in toen ik op 31 oktober 1979 in Mexico City op een brancard terechtkwam. De piloot van mijn DC-10, van de Californische luchtvaartmaatschappij Western Airlines, sloeg de waarschuwingen van de Mexicaanse luchtverkeersleider in de wind, en vloog het toestel met zeshonderd kilometer per uur in een gebouw. Ik was een van de weinige overlevenden.

Pas twee maanden later ontving ik een brief van Belli & Choulos, Law Offices in San Fransisco. Melvin Belli bood me z'n diensten aan tegen een *contingency fee* van 33 procent. Toen ik, nog zwaar aangeslagen door mijn ongeluk, zijn kantoor belde werd ik onmiddellijk doorverbonden met de King of Torts himself. Het leek wel alsof de telefoniste m'n naam op een groot papier op haar bureau had staan.

'Mel Belli speaking. I'm very glad you called, Allard.'

Door enige naspeuringen wist ik dat die welluidende stem al honderden, zo niet duizenden, juryleden had betoverd. Op mijn openingsvraag hoe hij aan m'n adres kwam, antwoordde Belli dat hij dat in Mexico City had gekocht van de politie. Mijn hart sprong op. Dat was mannaaltaal. Het werd een geanimeerd gesprek.

Belli was vriendelijk en vaderlijk. Toen ik liet doorschemeren dat hij niet de enige advocaat was die zich bij me had gemeld, was hij verrast. Ik vroeg waarom ik beter hem kon nemen dan een ander. Hij viel even stil, maar tikte daarna z'n *selling points* geroutineerd af: hoe beroemd hij was, hoeveel miljoenen hij in de loop der jaren al had bevochten voor z'n cliënten, en hoeveel vliegcrashes hij al had gedaan. *'It may sound strange to you, Allard, but I love aircrashes'*.

Hij was president, ging hij voort, van de Association of Trial Lawyers of America (later bleek dat hij deze club van letselschade-advocaten zelf had opgericht toen hij het weer eens aan de stok had met de deftige dekens van de American Bar Association). En, hoorde ik Belli door de telefoon zeggen: *'I wrote some thirty-three books'*. Opschepper, dacht ik.

We werden het niet eens, ook niet in een tweede gesprek. Ik vond z'n fee te hoog. Ik nam een ander, een betrekkelijk jonge kerel (Belli was 72 toen ik met hem sprak), die kon aantonen dat hij al heel wat onderzoek had gedaan naar mijn ongeluk, en die bovendien genoeg nam met een fee van slechts 25 procent. Van Melvin Belli kreeg ik nog een kerstkaart met daarop een reiskiekie van hem uit Lhasa, Tibet. Daarmee was het contact ten einde.

De 33 boeken die Belli geschreven zou hebben bleven me bij. Dat wilde ik zelf ook wel, 33 boeken geschreven hebben. Ik geloofde hem niet. Misschien had hij zich wel vergist, bedacht ik naderhand, omdat het getal 33 in ons gesprek ook nog een andere rol had gespeeld; 33 procent vroeg hij immers. Maar in het al genoemde interview in de *HP* uit 1977, dat ik later las, noemde hij ook 33 boeken.

Een paar jaar daarna, om precies te zijn op 15 oktober 1984, zag ik op de Westduitse televisie een programma over Belli. Het was Melvin Belli ten voeten uit. Hij zat in het rode pluche van z'n werkkamer, hij gaf z'n papegaai een scheutje whisky, hij reed in z'n goudkleurige Rolls Royce door de straten van San Fransisco, hij schudde z'n skelet Elmer de handbotjes, hij klom op het dak van *The Belli Building* en hij schoot z'n kanon af.

De Duitse voice-over drukte de woorden van Belli helaas ruw weg. Toch hoorde ik hem in een hoekje van het geluid iets zeggen dat mijn wenkbrouwen deed fronsen. Belli zei: *'I wrote some sixty-six books'*, en ik dacht: *'Ich hör nicht richtig!* Geen 33, maar 66 boeken? Dat zou betekenen dat hij tussen 1979 en 1984 33 nieuwe boeken zou hebben geschreven. Dat kon natuurlijk niet. Misschien, mijmerde ik, telde hij om de zoveel tijd bij het aantal door hem geschreven boeken spontaan elf stuks op, of zelfs 33. Het was raadselachtig.

Merkwaardiger nog was de inleiding die Belli in 1988 in z'n boek *Divorcing* schreef, waarin hij melancholiek terugblikt hij op z'n eigen vier echtscheidingen. Ergens in dat stuk schrijft hij: *'I've done sixty-two law books'*. Twee-en-zestig? Zou hij tussen 1984 en 1988 vier boeken zijn teruggelopen?

De Library of Congress zou uitkomst kunnen bieden. Maar misschien is het precieze aantal boeken dat hij schreef niet belangrijk. Melvin Belli heeft veel geschreven. Melvin Belli was verder een opschepper, een schuinsmarcheerder, en een patser. Hij was ook een voortreffelijk advocaat. Guensberg zou veel aan een stage bij hem hebben gehad. Op 9 juli 1996 overleed Melvin Belli, 88 jaar oud. ■

